

Pacient s angioedémem – co by měl vědět praktický lékař?

MUDr. Marta Sobotková

Ústav imunologie 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole, Praha

Angioedém je lokalizovaný přechodný otok kůže a sliznic způsobený zvýšenou vaskulární permeabilitou. V jeho patogenezi se uplatňují dva hlavní mediátory – bradykinin a histamin. Rozlišení histaminergního a bradykininem mediovaného angioedému je klíčové pro volbu správné terapie.

Klíčová slova: angioedém, bradykinin, histamin, kopřivka, C1 inhibitor.

Patient with angioedema – what a general practitioner should know?

Angioedema is self-limited localized subcutaneous or submucosal swelling due to enhanced vascular permeability. There are two main mediators involved in angioedema pathogenesis – histamine and bradykinine. Distinguishing between histaminergic and bradykinin mediated angioedema is crucial for choosing an effective treatment.

Key words: angioedema, bradykinin, histamine, urticaria, C1 inhibitor.

Úvod

Angioedém je přechodný lokalizovaný nezářetlivý otok, způsobený zvýšenou vaskulární permeabilitou v hlubších vrstvách kůže a sliznic. Zvýšená propustnost endoteliální stěny vede k přestupu tekutiny do intersticia, ale v místě otoku nedochází ke vzniku zánětlivého infiltrátu (1). K rozvoji angioedému dochází během minut až hodin a spontánně regreduje během hodin až dnů. Angioedém zpravidla v jedné lokalitě nepřetrvává déle než 5 dnů, a chronické otoky tedy nelze považovat za angioedém (1, 2). Otoky charakteru angioedému bývají zpravidla asymetrické a postihují různé lokality bez ohledu na jejich ovlivnění gravitací (2). Uvádí se, že angioedém se v průběhu života může vyskytnout až u 15 % populace (3).

Klasifikace angioedémů

Angioedémy lze klasifikovat podle více měřítek. Z patogenetického hlediska dělíme an-

gioedémy *podle předpokládaného příčinného mediátoru* na histaminergní (související s aktivací žírných buněk), bradykinem mediované a angioedémy s neznámým mechanismem. Znalost suspektního příčinného mediátoru je klíčová pro volbu správné terapie (4, 5).

Angioedémy asociované s aktivací žírných buněk jsou zpravidla doprovázeny svěděním a kopřivkou a mohou být součástí anafylaktické reakce. V jejich patogenezi se uplatňuje zejména histamin a další mediátory žírných buněk (heparin, leukotrien C4, prostaglandin D2). Aktivace žírných buněk může být IgE

mediovaná, jak se typicky děje po kontaktu s alergenem, ale může k ní docházet i non-IgE mediovanými imunologickými mechanismy, jako je tomu u idiopatického histaminergního angioedému (a chronické spontánní či indukovatelné urtikárie). Aktivace žírných buněk může být i přímá (např. po podání jodových kontrastních látek či opiátů). Do této kategorie řadíme i angioedémy vyvolané zásahem do metabolismu kyseliny arachidonové, jako je tomu u hypersenzitivních reakcí na kyselinu acetylsalicylovou a nesteroidní antirevmatika (reakce na tuto skupinu léků však může být

Tab. 1. Základní charakteristika histaminergních a non-histaminergních angioedémů (7)

Typ angioedému	Histaminergní	Non-histaminergní
Začátek příznaků	rychlý (minuty)	pomalý (hodiny)
Trvání angioedému	12–24 hodin	48–72 hodin (i více)
Výskyt urtikárie	častý	není
Otok laryngu	možný	možný
Bronchospasmus	častý	vzácný
Bolest břicha	možná	častá (u hereditárního angioedému)
Léčba kortikosteroidy, antihistaminiky a adrenalinem	efektivní	neefektivní

KORESPONDENČNÍ ADRESA AUTORA: MUDr. Marta Sobotková, marta.sobotkova@fnmotol.cz
Ústav imunologie 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole
V Úvalu 84, 150 06 Praha 5

Cit. zkr: Med. praxi 2021; 18(5): 331–335
Článek přijat redakcí: 27. 8. 2021
Článek přijat k publikaci: 29. 9. 2021

Tab. 2. Přehled angioedémů bez kopřivky (4)

Onemocnění	Předpokládaný patogenetický mechanismus	Stručná charakteristika
HAE C1-INH	bradykinin	HAE-1, HAE-2 – onemocnění podmíněné mutací v genu pro C1 inhibitor, předpokládaná prevalence 1 : 50 000, dědičnost autosomálně dominantní.
HAE nC1-INH se známou genetickou příčinou	bradykinin, u HAE-ANGPT1 a HAE-MYOF porucha vaskulární permeability	HAE-ANGPT1, HAE-FXII, HAE-HS3ST6, HAE-KNG1, HAE-MYOF, HAE-PLG – vzácná onemocnění s rodinným výskytem angioedémů bez kopřivky podmíněné známou mutací, publikované soubory pacientů jsou zatím velmi malé.
HAE nC1-INH s neznámou genetickou příčinou	neznámo, pravděpodobně bradykinin	HAE-UNK – pomýšlíme na něj u pacientů s rekurentními angioedémy bez kopřivky, které se vyskytují i u rodinných příslušníků pacienta, příčinná mutace není známa.
AAE C1-INH	bradykinin	Deficit C1 inhibitoru vzniká sekundárně v souvislosti s jiným základním onemocněním, nejčastěji lymfoproliferací, onemocnění je asi 10x vzácnější než HAE C1-INH.
Angioedém alergický	aktivace žírných buněk	Vzniká po kontaktu s alergenem.
Angioedém léky indukovaný	různé	Bradykininem mediované léky indukované angioedémy jsou asociované s užíváním inhibitorů ACE, DPP-4, neprilysinu, mTOR či antifibrinolytik. Nealergické histaminergní angioedémy mohou souviset např. s užíváním nesteroidních antirevmatik.
Angioedém idiopatický histaminergní	aktivace žírných buněk	Angioedém bez známé příčiny, reagující na léčbu antihistaminiky a kortikosteroidy.
Angioedém idiopatický non-histaminergní	neznámo	Angioedém vznikající bez známé příčiny, který nereaguje na léčbu antihistaminiky. Rodinná anamnéza je stran výskytu angioedémů negativní.

AAE-C1-INH – získaný angioedém s deficitem C1 inhibitoru; HAE-1 – hereditární angioedém s deficitem C1 inhibitoru; HAE-2 – hereditární angioedém s dysfunkcí C1 inhibitoru; HAE-ANGPT1 – hereditární angioedém s mutací genu pro angiotensinogen; HAE C1-INH – hereditární angioedém s deficitem C1 inhibitoru; HAE-FXII – hereditární angioedém s mutací genu pro faktor XII; HAE-HS3ST6 – hereditární angioedém s mutací v genu pro heparan sulfát 3-O sulfotransferázu 6; HAE-MYOF – hereditární angioedém s mutací genu pro myoferlin; HAE-PLG – hereditární angioedém s mutací genu pro plazminogen; HAE-UNK – hereditární angioedém s neznámou mutací

i IgE mediovaná) (4, 5). Základní charakteristika histaminergních a non-histaminergních angioedémů viz tabulka 1.

Angioedémy mediované bradykininem zpravidla nedoprovází svědění ani kopřivka, ale oproti angioedémům histaminergním častěji postihuje sliznice trávicího systému. Tento typ angioedému nereaguje na podání antihistaminik a kortikosteroidů a vyžaduje léčbu specifickou (viz kapitola Léčba angioedému). Příčinou je nepoměr mezi produkcí bradykininu v systému kalikrein-kininy a jeho odbouráváním. K nadprodukcí bradykininu typicky dochází u pacientů s deficitem C1 inhibitoru (vrozeným nebo získaným) a u některých forem hereditárního angioedému bez deficitu C1 inhibitoru. Zvýšená tvorba bradykininu se jako patogenetický mechanismus pravděpodobně uplatňuje i u angioedémů asociovaných s podáním fibrinolytik (aktivátorů plazminogenu). K poruše odbourávání bradykininu často dochází iatrogeně při terapii léky ovlivňujícími enzymy zapojenými do je-

ho degradace. Z těchto farmak jsou nejdéle zmiňovány inhibitory enzymu konvertujícího angiotensin (ACE), ale nověji sem patří i inhibitory dipeptidylpeptidázy 4 (DPP-4, gliptiny) a inhibitory neprilysinu (sakubitril) (4, 5).

Angioedémy s neznámým patogenetickým mechanismem představují heterogenní skupinu onemocnění, u kterých v některých případech můžeme nalézt i kopřivku. Jejich základním představitelem je idiopatický non-histaminergní angioedém, ale můžeme sem zařadit i angioedémy doprovázející infekční onemocnění, hypereozinofilní a Gleichův syndrom, některé angioedémy polékové (např. asociované s léčbou blokátory kalciových kanálů, sirolimem, amiodaronem, metoprololem a dalšími) a urtikariální hypokomplementemickou vaskulitidu (4, 5).

Další možná klasifikace dělí angioedémy **podle přítomnosti či nepřítomnosti kopřivky**.

U **angioedémů s kopřivkou** hraje v patogenезi roli aktivace mastocytů. Urtikárie se v průběhu života vyskytne až u 15–25 % jedin-

ců a u 40 % z nich ji doprovází i angioedém (6). Podle průběhu dělíme kopřivku dále na akutní (trvající méně než 6 týdnů) a chronické (trvající déle než 6 týdnů). Chronickou urtikárii dále dělíme podle příčiny na chronickou spontánní urtikárii (CSU), u které je spouštěč neznámý, a kopřivku indukibilní (se známým spouštěčem), kam patří kopřivka chladová, tlaková, solární, tepelná, vibrační, cholinergní, kontaktní, akvagenní a symptomatický dermatografismus (urticaria factitia) (7).

Angioedémy bez kopřivky z hlediska patogeneze představují heterogenní skupinu onemocnění. Základní klasifikace dále dělí angioedémy bez kopřivky na vrozené a získané, které pak můžeme dále dělit podle přítomnosti (nebo nepřítomnosti) deficitu C1 inhibitoru (tab. 2) (4).

Diagnostika angioedému

Diagnóza angioedému je čistě klinická a doplňovaná vyšetření mají za úkol zejména pomoci odhalit jeho příčinu a navrhnout správnou terapii. Také je třeba odlišit angioedém od jiných klinických stavů, které ho mohou připomínat (tzv. pseudoangioedémy (tab. 3)).

V rámci fyzikálního vyšetření pozorujeme otok, který bývá asymetrický. Kůže v oblasti otoku je někdy zarudlá a pacient si může stěžovat na bolest, pocit napětí, pálení či svědění. Mezi nejčastěji postižené části těla patří obličej včetně rtů, dutina ústní a horní cesty dýchací, končetiny, genitál a stěna trávicí trubice. Zatímco otoky končetin a obličeje jsou nápadné a snadno rozpoznatelné na první pohled, otok stěny trávicího systému mívá příznaky velmi nespecifické, jako bolest břicha, nevolnost, zvracení, průjem nebo naopak zácpa. Ke stanovení správné diagnózy je v tomto případě nutná vizualizace prosáknutí střevní stěny za použití zobrazovacích vyšetření. Angioedémy v oblasti dutiny ústní a dýchacích cest pacienta bezprostředně ohrožují na životě. Mezi časné příznaky otoku laryngu patří pocíty svírání hrdla, zhrubění hlasu a poruchy polykání. Kromě vlastního otoku je v rámci fyzikálního vyšetření také nutné hledat další příznaky, které odpovídají aktivaci žírných buněk. Mezi ně patří kopřivka, bronchospasmus, generalizovaný pruritus, zarudnutí a hypotenze (2, 4).

Tab. 3. Přehled některých onemocnění připomínajících angioedém (4, 11)

Onemocnění	Základní charakteristika
Akutní kontaktní dermatitida	Vzniká po kontaktu s alergenem nebo iritačně působící látkou, otok bývá zarudlý, bolestivý nebo svědí, mohou být přítomny puchýřky, hojení může probíhat s deskvamací. Vznik klinických projevů může být dán čistě iritačně, bez účasti imunitních mechanismů (iritační kontaktní dermatitida) nebo může být podmíněn imunopatologickou reakcí IV. typu (alergická kontaktní dermatitida). Anamnesticky je důležitý údaj o kontaktu s cizorodou látkou.
Erysipel a další zánětlivé procesy	Zánětlivý otok bývá zarudlý, teplý s může být doprovázený teplotou. Laboratorně bývají zvýšené zánětlivé parametry a v průběhu hojení může docházet k deskvamaci.
Autoimunitní onemocnění	Otoky mohou doprovázet systémový lupus erythematosus, dermatomyositis a polymyositis, Sjögrenův syndrom či akutní stadia sklerodermie. Jsou chronické a doprovázejí je další symptomy a typické laboratorní nálezy.
Lymfedém	Lymfedémy jsou způsobené nepoměrem mezi tvorbou a odtokem lymfy. Mohou být primární (vrozené) nebo sekundární v důsledku jiného onemocnění (malignity, infekce, trauma, zánět...). Rozvoj otoku je pomalý, s postupem času se stává tuhým a fibrotizuje. K posouzení stavu lymfatického systému pomáhají zobrazovací metody.
Hypothyreóza	Otok obličeje a rtů, případně periorbitální edém a generalizované prosáknutí podkoží (myxedém) může doprovázet sníženou funkcí štítné žlázy. Přítomny jsou další příznaky hypothyreózy. Diagnóza je založená na laboratorní detekci snížení hormonů štítné žlázy.
Syndrom horní duté žíly a další otok žilního původu	Progredující otok lokalizovaný v oblasti hlavy, krku a horních končetin, někdy doprovázený rozšířením podkožních žil je typický pro syndrom horní duté žíly. V diagnostice a určení příčiny se uplatňují zejména zobrazovací metody zaměřené na oblast hrudníku. Při flebotrombóze kromě otoku bývá přítomno i zarudnutí a bolestivost. V diagnostice se uplatňuje zejména duplexní sonografie. U chronické žilní insuficience bývají kromě otoku patrné i varixy a kožní změny doprovázené bolestí, pálením či svěděním. V diagnostice se také uplatňuje zejména duplexní sonografie.
Orofaciální granulomatóza	Chronický otok rtů někdy doprovázený parézou lícního nervu a lingua plicata. Otok je chronický a může doprovázet idiopatické střešní záněty. Histologicky prokážeme granulomatózní zánět.
Podkožní emfyzém	Palpačně bývá přítomna krepitace, přítomnost vzduchových bublinek mohou potvrdit zobrazovací metody. Příčinou může být trauma, chirurgický zákrok nebo může vzniknout i spontánně.
Cluster headache	Periorbitální edém spojený s unilaterální bolestí hlavy a některými dalšími příznaky – zarudnutí spojivky, miosa, ptóza víčka, obturace nosu a nosní sekrece může doprovázet i bolesti hlavy charakteru cluster headache.
Idiopatický edém	Jedná se o hormonálně podmíněné otoky, při kterých dochází k retenci tekutin, a které postihují zpravidla ženy (typicky mladé a menstrující). Jsou spojené s kolísáním tělesné hmotnosti a vždy u nich má být vyloučeno onemocnění ledvin, jater či srdce.

V anamnéze je nutné pátrat po možné příčině, jako je kontakt s alergenem (např. bodnutí hmyzem, konzumace potravin), ptáme se na užívanou medikaci (zejména ACE inhibitory, nesteroidní antirevmatika, hormonální antikoncepce obsahující estrogeny), případně léky nasazené nově či na změny v dávkování, a důležitý je i dotaz na výskyt angioedémů u rodinných příslušníků, který by mohl poukazovat na některou z hereditárních forem onemocnění. Dále je třeba se zeptat na rychlost vzniku otoku, a zda se u pacienta jedná o otok první či opakovaný. V případě rekurentních angioedémů je cenný údaj o reakci na léčbu (zejména podání antihistaminik a kortikosteroidů), dobu trvání otoku a předchozí možné spouštěče (2, 4).

Laboratorní vyšetření opět pomáhá zejména v rámci diferenciální diagnostiky. Již

v rámci akutního ošetření je vhodné vyšetřit základní biochemické parametry, krevní obraz s diferenciálním rozpočtem, CRP, C4 složku komplementu a hladinu sérové tryptázy. Elevace CRP a dalších zánětlivých parametrů může poukazovat na infekční etiologii otoku či na angioedém asociovaný s infekcí či malignitou. C4 složka komplementu by vždy měla být vyšetřena u pacientů s podezřením na hereditární angioedém. Při patologicky nízkých hodnotách by mělo následovat vyšetření alergologem a klinickým imunologem s doplněním hladiny a funkce C1 inhibitoru. Elevace sérové tryptázy je markerem aktivace žírných buněk a slouží jako cenný parametr k odlišení anafylaxe od jiných klinických stavů (např. vazovagální synkopy či šokových stavů jiné etiologie). Odběr ke stanovení tohoto pa-

rametru by měl být proveden za 15–180 minut od začátku příznaků a s odstupem alespoň 24 hodin by měla být stanovena hladina tryptázy bazální. Za signifikantní pro diagnózu anafylaxe považujeme zvýšení hladiny tryptázy oproti hladině bazální o 20 % + 2 µg/l (2, 4, 8).

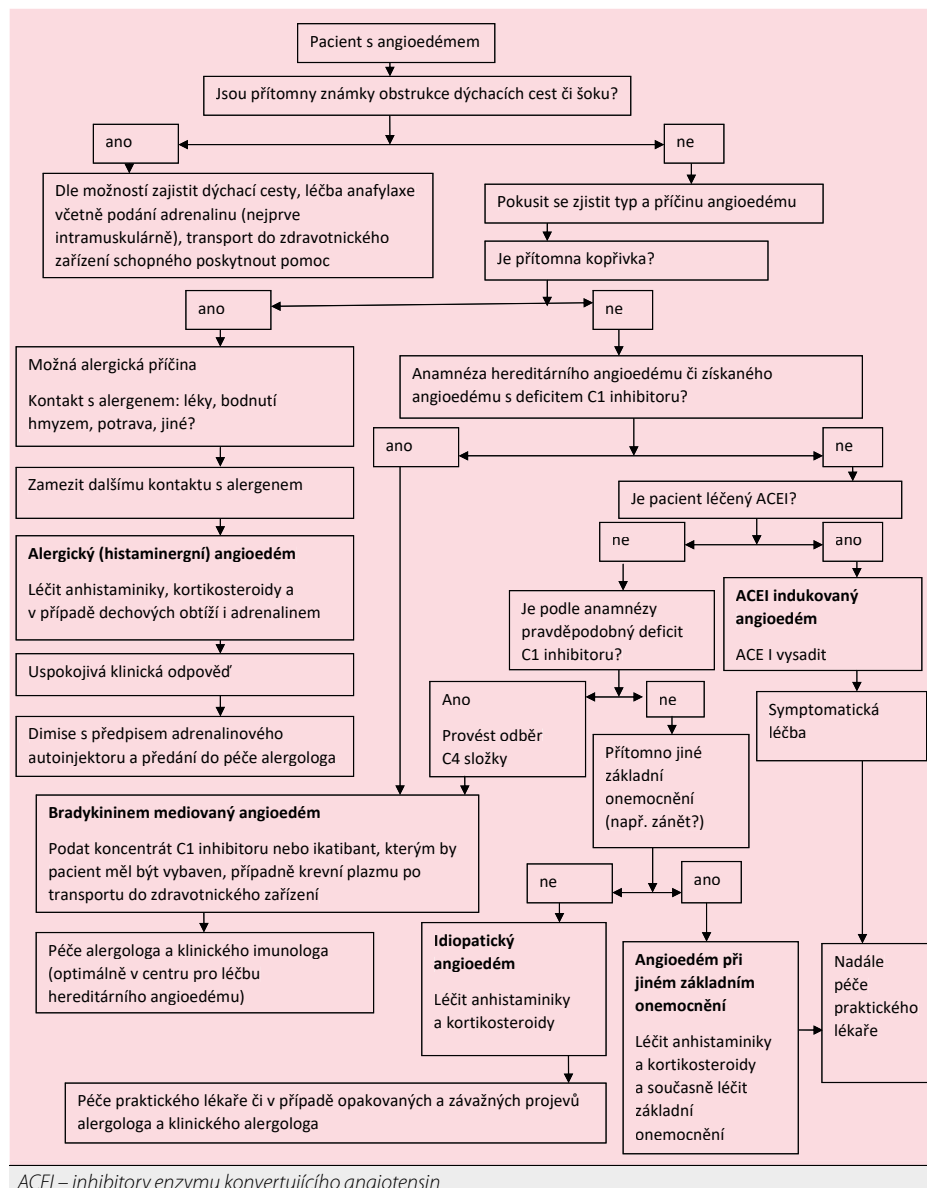
Zobrazovací vyšetření nám pomáhá ke stanovení diagnózy angioedémů, které nejsou klinicky na první pohled patrné – zejména otoků v oblasti trávící trubice. Zde se uplatňuje hlavně vyšetření sonografické, ale použít lze i výpočetní tomografii či magnetickou rezonanci. Angioedém bývá asociovaný se ztlustěním stěny zažívacího traktu a přítomností ascitu (2, 4).

Léčba angioedému

Terapie angioedému se řídí závažností klinického stavu a předpokládaným patogenetickým mechanismem. U pacientů s jasnými známkami anafylaxe či obstrukce dýchacích cest, kteří jsou bezprostředně ohroženi na životě, je nutné na prvním místě zvládnout tento akutní stav. V léčbě anafylaxe stojí na prvním místě intramuskulární aplikace adrenalinu, následovaná zajištěním žilního přístupu s infuzním podáním krystaloidů a inhalacním podáním kyslíku a beta2-mimetik s rychlým nástupem účinku. Jako léčbu třetí linie pak podáváme antihistaminika a kortikosteroidy (2, 4, 8). Při otoku jazyka, měkkého patra či laryngu je třeba pátrat po známkách obstrukce dýchacích cest a případně zajistit jejich průchodnost. Optimálním řešením je v takové situaci intubace, ale v terénu otoku může být její provedení komplikované. Proto je třeba počítat i s možností provedení urgentní tracheostomie či koniotomie (2, 4, 9).

Pokud pacient není bezprostředně ohrožen na životě a předpokládaný patogenetický mechanismus je histaminergní či neznámý, tak je základem léčby podání antihistaminik a kortikosteroidů. Jejich aplikace může být doplněná o podání adrenalinu při hrozící obstrukci dýchacích cest (9). Při pomalejším ústupu otoku lze antihistaminika a kortikosteroidy ještě podávat perorálně několik dní po akutním ošetření. U pacientů s opakovanými angioedémy lze již v rámci akutního ošetření zahájit preventivní podávání H1 antihistaminik druhé generace (např. cetirizin, levocetirizin, desloratadin, bilastin, fexofenadin či

Schéma 1. Algoritmus vyšetření a terapie pacienta s angioedémem (upraveno pro podmínky praktického lékaře podle 4)

ACEI – inhibitory enzymu konvertujícího angiotensin

rupatadin). Pokud byl angioedém součástí anafylaktické reakce, je vhodné pacientovi ihned předepsat adrenalinový autoinjektor, jehož preskripce je v současnosti možná bez ohledu na specializaci předepisujícího lékaře (2, 4).

V případě angioedému mediovaného bradykininem je terapie antihistaminiky a kortikosteroidy neúčinná. U pacientů se známým hereditárním angioedémem s deficitem C1 inhibitoru (HAE C1-INH) je nutné podat léčbu specifickou. V podmínkách České republiky se jedná o koncentrát C1 inhibitoru (Ruconest, Berinert) nebo ikatibant (Firazyr). Tyto preparáty jsou pacientům vydávány prostřednictvím center, aby mohly být v případě závažného otoku (otok obličeje, dýchacích

cest, či abdominální ataka) ihned podány formou autoaplikace, či v nejbližším zdravotnickém zařízení. Při jejich nedostupnosti je možné při život ohrožujícím otoku podat krevní plazmu. Terapii bychom měli doplnit o podání krystaloidů, analgetik a antiemetik, pokud je přítomna bolest, vomitus či průjem (10). Léčba angioedémů indukovaných ACE inhibitory především zahrnuje jejich vysazení a léčbu symptomatickou. Se spornými výsledky byly v akutní terapii zkoušeny preparáty určené pro léčbu HAE C1-INH, ale jejich podání v této indikaci je aktuálně v rozporu s platným SPC i indikačním omezením úhrady. ACE inhibitory lze nahradit jiným libovolným antihypertenzivem včetně sartanů (blokátory receptorů AT1 pro angiotensin II), ale vzhledem

k nedostatečným klinickým zkušenostem se doporučuje opatrnost při použití reninových inhibitorů. Pacienty je také vhodné upozornit, že angioedém se může objevit ještě v průběhu několika týdnů po vysazení ACE inhibitoru (2, 4). Diagnostický a terapeutický algoritmus pro akutní ošetření pacienta s angioedémem viz schéma 1.

Další péče o pacienta s angioedémem

Pacienta s opakovanými angioedémy je vhodné předat do péče alergologa a klinického imunologa nebo, pokud dominují příznaky urtikárie, pak do péče dermatologa. U pacientů s histaminergními angioedémy je léčbou první linie pravidelné podávání nesedativních H1 antihistaminik v běžném dávkování, které lze při nedostatečném efektu navýšit až na čtyřnásobek. Pokud tento léčebný postup selže a pacient trpí závažnou formou onemocnění spojenou s kopřivkou, lze na specializovaných centrech, která v ČR fungují při některých dermatovenerologických pracovištích, zahájit biologickou léčbu omalizumabem (monoklonální protilátka proti IgE). Pokud ani na této léčbě nejsou příznaky pod kontrolou, nabízí se ještě možnost zahájení léčby cyklosporinem. V některých případech může být také efektivní přidání antileukotrienů (montelukast) (2, 4, 7).

Profylaktická léčba pacientů s HAE C1-INH spadá plně do rukou alergologů a klinických imunologů ve specializovaných centrech. U pacientů s častými nebo závažnými projevy onemocnění zatím nejčastěji používáme atenuované androgeny (danazol). V případě, že jsou kontraindikovány (např. děti či fertilní ženy), lze zkusit kyselinu tranexamovou. Mnohem účinnější, a také lépe tolerované, jsou nově registrovaná léčiva jako lanadelumab (monoklonální protilátka proti kalikreinu) či plazmatický koncentrát C1 inhibitoru (k i.v. či s.c. podání). Vzhledem k jejich vysoké ceně je jejich použití zatím omezeno jen na nejzávažnější případy onemocnění (4).

Závěr

Angioedémy představují heterogenní skupinu onemocnění, které se v průběhu života vyskytne až u 15 % jedinců. Z hlediska terapie je vhodné zejména rozlišit angioedémy

mediované histaminem, které dobře reagují na podání antihistaminik a kortikosteroidů, a angioedémy mediované bradykininem, kde je tato konvenční léčba neúčinná. K jejich odlišení mohou pomoci další příznaky aktivace žírných buněk jako přítomnost urtiky, pruritu, bronchospasmu nebo hypotenze. Tam, kde není patogenetický mechanismus na první pohled zřejmý, zahajujeme léčbu také podáním antihistaminik a kortikosteroidů. U pacientů

s HAE C1-INH akutní otoky léčíme buď koncentrátem C1 inhibitoru nebo ikatibantem. V případě, že tyto preparáty nejsou k dispozici, nebo se jedná o život ohrožující angioedém nejasné etiologie, který nereaguje na konvenční léčbu, lze k terapii použít krevní plazmu.

V posledních letech jsme zejména v oblasti preventivní terapie pacientů s rekurentními angioedémy zaznamenali významný pokrok. Pro léčbu angioedémů asociova-

ných s chronickou spontánní urtikárií máme k dispozici omalizumab, monoklonální protilátku proti IgE, a obdobně přelomové je pro pacienty s HAE C1-INH zavedení léčby lanadelumabem a s.c. plazmatickým koncentrátem C1 inhibitoru. Tyto moderní léčebné alternativy jsou velmi efektivní a mají jen minimum vedlejších nežádoucích účinků. Vzhledem k vysoké ceně je však zatím jejich širší použití limitované.

LITERATURA

1. Cicardi M, Suffritti C, Perego F, Caccia S. Novelty in the Diagnosis and Treatment of Angioedema. *J Investig Allergol Clin Immunol*. 2016; 26(4): 212–221; quiz two pages after page 221.
2. Zuraw B. An overview of angioedema: Clinical features, diagnosis, and management. In UpToDate [online]. Datum aktualizace 27. 5. 2021 [cit. 29.6.2021]. Dostupné z: https://www-uptodate-com.ezproxy.is.cuni.cz/contents/an-overview-of-angioedema-clinical-features-diagnosis-and-management?search=angioedema&source=search_result&selected-Title=1~150&usage_type=default&display_rank=1.
3. Gavorník P, Dukát A, Gašpar L, et al. Diagnóza a management angioedému. *Kardiolog Rev Int Med*. 2018; 20(4): 286–293.
4. Sobotková M, Králíčková P, et al. Hereditární angioedém. Praha: Current media s.r.o. 2021: 88 s.
5. Zuraw B. An overview of angioedema: Pathogenesis and causes. In UpToDate [online]. Datum aktualizace 27.5.2021 [cit. 29.6.2021]. Dostupné z: https://www-uptodate-com.ezproxy.is.cuni.cz/contents/n-overview-of-angioedema-pathogenesis--and-causes?search=angioedema&source-search_result&selectedTitle=2~150&usage_type=default&display_rank=2
6. Kanani A, Betschel SD, Warrington R. Urticaria and angioedema. *Allergy Asthma Clin Immunol*. 2018 Sep 12; 14(Suppl 2): 59.
7. Zuberbier T, Aberer W, Asero R, et al. The EAACI/GA²LEN/EDF/WAO guideline for the definition, classification, diagnosis and management of urticaria. *Allergy*. 2018 Jul; 73(7): 1393–1414.
8. Vachová M. Anafylaxe – akutní a dlouhodobý management. *Vnitř Lek* 2020; 66(6): 335–339.
9. Depetris F, Tedeschi A, Cugno M. Angioedema and emergency medicine: From pathophysiology to diagnosis and treatment. *Eur J Intern Med*. 2019 Jan; 59: 8–13.
10. Sobotková M. Hereditární angioedém a aktuální možnosti jeho léčby v České republice. *Farmakoter revue*. 2020; 3(5): 302–308.
11. Andersen MF, Longhurst HJ, Rasmussen ER, Bygum A. How Not to Be Misled by Disorders Mimicking Angioedema: A Review of Pseudoangioedema. *Int Arch Allergy Immunol*. 2016; 169(3): 163–170.